

Women's Studies, Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)

Quarterly Journal, Vol. 14, No. 4, Winter 2023, 27-60

<https://www.doi.org/10.30465/ws.2024.45228.3853>

The foundations of self-restraint and resistance of adolescents against peer pressure in relation to the opposite sex

Hodays Elhami^{*}, Asieh Shariatmadar^{}**

Donya Jafarzade^{*}**

Abstract

Adolescents tend to communicate with the opposite sex, and in this regard, being influenced by peers is of great significance. Adolescent abstinence is considered as an important factor against peer pressure in communicating with the opposite sex. This research is aimed to investigate the factors playing key roles in improving the adolescent's abstinence and resistance to peer pressure. This research was conducted using a qualitative method through the grounded theory approach. In order to achieve this goal, 14 qualified teenage girls were selected by purposive sampling. Data collection via semi-structured interviews and data analysis were based on the grounded theory encompassing three stages: open, central and selective coding. By coding the findings, effective factors were classified into 6 categories: causal factors, background factors, facilitating and intervening conditions, resistance strategies and consequences. The core concept deduced from this analysis indicates that satisfying needs in a safe and reliable relationship with parents strengthens adolescents' abstinence and their invulnerability to peer pressure. Therefore, in addition to teaching self-care skills to teenagers, it is highly recommended for parents to be provided with necessary education regarding the necessity of establishing convivial and strong emotional bonds with teenagers along with creating a psychologically-safe family atmosphere.

Keywords: abstinence, peers, Adolescents, opposite sex.

^{*} M.A. of family counselling, Allameh Tabataba'i University, elhami.h68@gmail.com

^{**} Associate Professor, Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University (Corresponding Author), shariatmadar@atu.ac.ir, orcid: 0000-0002-0830-7379

^{***} M. A. of family counselling, Allameh Tabataba'i University, donyajafarzad@gmail.com

Date received: 16/04/2023, Date of acceptance: 19/09/2023

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان در برابر فشار هم‌سالان در ارتباط با جنس مخالف

حدیث الهامی*

آسیه شریعت‌مدار**، دنیا جعفرزاده***

چکیده

نوجوانان به برقراری ارتباط با جنس مخالف گرایش پیدا می‌کنند و در این امر تاثیرپذیری از همسالان اهمیت فزاینده‌ای دارد. خویشتن‌داری نوجوانان عامل مهمی در برابر فشار همسالان در برقراری ارتباط با جنس مخالف محسوب می‌شود. هدف پژوهش حاضر، بررسی عوامل خویشتن‌داری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف است. این پژوهش به روش کیفی و با استفاده از رویکرد نظریه داده بنیاد انجام شد. به منظور دستیابی به این هدف ۱۴ نفر از نوجوانان دختر واجد شرایط به روش هدفمند متنوع انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس نظریه زمینه‌ای و طی سه مرحله؛ کد باز، کد محوری و کد انتخابی کدگذاری شد. با کدگذاری یافته‌ها عوامل موثر در خویشتن‌داری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف در عوامل علی، عوامل زمینه‌ای، شرایط تسهیل‌گر و مداخله‌گر، راهبردهای مقاومت و پیامدها طبقه‌بندی شد. مفهوم هسته‌ای به دست آمده از تحلیل یافته‌ها، بیانگر آن است که رابطه ایمن با والدین و تکیه بر آنان در ارضای نیازها، موجب تقویت خویشتن‌داری نوجوانان و مصونیت آنان در برابر فشار همسالان می‌شود. لذا توصیه می‌شود علاوه بر آموزش

* کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبائی، elhami.h68@gmail.com

** دانشیار گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول)، shariatmadar@atu.ac.ir

*** کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبائی، donyajafarzad@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۸

مهارت‌های خودمراقبتی به نوجوانان درباره لزوم تحکیم پیوندهای عاطفی با نوجوانان و ایجاد فضای امن روانی در خانواده به والدین آموزش‌های لازم ارائه گردد.

کلیدواژه‌ها: خویشتنداری، همسالان، نوجوانان، جنس مخالف.

۱. مقدمه و بیان مسئله

نوجوانی دوره مهمی از زندگی توأم با تغییرات سریع فیزیولوژیکی، عاطفی، شناختی و اجتماعی است (Piriyasart, Songwathana & Kools, 2020:1) که در این دوره فرد وارد مرحله تازه‌ای از زندگی شده و نگرشی متفاوت در مقایسه با زمان کودکی نسبت به خود و محیط پیدا می‌کند (Thies & Travers, 2006: 191). نوجوانان در طول دوره نوجوانی، از روابط با والدین به سمت خودمختاری، استقلال و رشد عزت‌نفس و هویت‌یابی حرکت می‌کنند (حسن‌زاده خانمیری، ستاری سفیدان‌جدید، یزدانی مطلق و آهنگر، ۱۴۰۰: ۲۵؛ Lebedina-Manzoni, Lotar & Ricijas, 2011:2).

در این فرایند رشدی و هویت‌یابی عوامل زیادی از جمله مسائل خانوادگی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و غیره حائز اهمیت است. مطابق نظریه جهانی شدن گیدنز، در نتیجه پوشش مدرنیته، موج عظیمی از تحولات در ساختارهای ستی، بومی، ملی و بنیان‌های هویتی تمام جوامع شکل گرفته است. این پدیده با گردهم آمدن عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و در رأس همه، توسعه فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات که سرعت و دامنه تعامل میان مردم سراسر جهان را تشدید و تقویت می‌کنند، عامل بسیاری از تحولات اجتماعی در زندگی انسان است و بر هویت افراد، روابط شخصی، زندگی خصوصی آن‌ها و سایر زمینه‌ها تاثیر می‌گذارد. لذا هویت‌یابی و هویت‌مندی در انسان‌ها به ویژه نوجوانان با توجه به دیگرانی در سطوح متفاوت و هزاران هویت دیگر صورت می‌گیرد (ابراهیمی و مهداد، ۱۳۹۹).

لذت‌طلبی و هیجان‌خواهی نوجوانان دلیلی زیستی دارد و به معنی عدم تبعیت و مخالفت عمدی با والدین نیست. برخی از نواحی مغزی نوجوانان، زودتر از نواحی دیگر رشد می‌کنند. دستگاه لیمبیک مغز که نسبت به پاداش (به خصوص پاداش دریافتی از همسالان) حساس است، سریعتر از نواحی مربوط به خویشتنداری که در بخش پیشانی هستند، رشد می‌کند. این دستگاه در دوازده و نیم سالگی رشد خود را کرده است، اما رشد نواحی خویشتنداری در ۲۵ سالگی کامل می‌شود. بنابراین نوجوانان در برخورد با موقعیت‌های لذت‌بخش و پاداش‌دهنده، کمتر به عواقب و خطرات فکر می‌کنند (Galvan, 2013: 88). در نتیجه در بعضی از

بسترهای زمینه‌ساز خویش‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۳۱

موارد نوجوانان می‌دانند برخی رفتارها خطر دارند ولی پاداش‌های مورد انتظار، توانایی نوجوان برای سرکوب میل به انجام چنین کارهایی را سرکوب می‌کند (Sturman & Moghaddam, 2012: 1719). در این میان آنچه اهمیت فزاینده‌ای به خود می‌گیرد و مرتبط با پژوهش حاضر است، اهمیت نقش هویتی گروه همسالان در تحول نوجوان است زیرا که مسئله پذیرش از سوی همسالان مسئله بقای روان‌شناختی است (میکوچی، ترجمه بخشی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۵). همسالان افرادی هستند که فرد با آنها معاشرت می‌کند و معمولاً از نظر سن، علایق یا برخی عوامل پیوند دهنده دیگر، مشابه یکدیگر هستند (میکوچی، ترجمه بخشی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۶)؛ به طوری که همسالان می‌توانند افکار، احساس و رفتار نوجوان را تحت تاثیر قرار دهند (اصغری، صادقی، قاسمی‌جوینه و شهریاردرگاهی، ۱۳۹۴: ۳۴). نوجوانان در گروه‌های دوستی‌شان از شخصیت‌محوری و الهام‌بخشی برخوردارند. آنها با نظرات، اعتقادات و قضاوت‌های اعضای گروه‌شان همانندسازی می‌کنند (Tripathy, 2018: 24). حتی گاهی این امر مستلزم بی‌توجهی به خواسته‌ها و باورهای فرد است و این هم‌نواپی در بسیاری از موارد همراه با تحمل فشارهایی از جانب هم‌تایان است (Lebedina-Manzoni, Lotar & Ricijas, 2011: 2).

دوره نوجوانی به دلیل تجربه فشارهای مضاعف از سوی همسالان، دوره حساسی در نظر گرفته می‌شود (Siraj, Najam & Ghazal, 2021: 2) در این دوره بیشتر رفتارهای نابهنجار و مخاطره‌آمیز در چارچوب گروه همسالان اتفاق می‌افتد (Daspe, Arbel, Ramos, Shapiro & Margolin, 2019: 863; Blakemore & Mills, 2014: 197). فشار همسالان به عنوان یک تجربه ذهنی از احساس فشار، به موقعیت‌هایی اطلاق می‌شود که نوجوان بر اساس تجربیات گذشته یا واکنش‌های همسالان، عمداً رفتار خود را تغییر می‌دهد تا از خندیدن، تمسخر یا طردشدن توسط همسالان خودداری کند. این مفهوم به انتظاراتی اشاره دارد که توسط گروه همسالان اعمال می‌شود تا نوجوان بدون توجه به تمایلات خود، به شیوه‌ای خاص رفتار کند.

فشار همسالان و هم‌نواپی با آنان، با ایجاد اجبار یا تشویق، نحوه فکر کردن و عمل کردن نوجوان را به شدت تحت تاثیر قرار می‌دهد (حییبی‌کلیبر و صیادی، ۱۴۰۰: ۹۷؛ Sargent, Jouriles, Chmielewski & McDonald, 2018: 2). فشار همسالان دارای جنبه‌های منفی و مثبت است. این امر به ویژه در زندگی نوجوانان، زمانی که آنها به اقتضای سنی تأثیرپذیر و مستعد انجام عادات نامطلوب هستند، شایع است (کروز، توره، کاستانوس و تاس‌جی، ۲۰۲۲: ۱). در عین حال همسالان اغلب از این شیوه برای انتقال هنجارهای گروهی و تقویت

وفاداری به گروه استفاده می‌کنند (حبیبی کلیبر و صیادی، ۱۴۰۰: ۹۷). پژوهش براون (Brown) و همکاران (۱۹۸۶) نشان می‌دهد فشار همسالان تا حدی در تمام حوزه‌های کلیدی زندگی نوجوانان از جمله: مشارکت خانواده، مشارکت مدرسه، مشارکت همسالان، هنجارهای همسالان و رفتار نادرست رخ می‌دهد. فشار همسالان می‌تواند با عواقب منفی مانند قلدری، خشونت، مصرف الکل، سوءمصرف مواد، تصویر بدنی منفی (Cruz, Torre, Castaños, & Tus, 2019: 59; Samuels & Natsuaki, 2022: 167)، ترک تحصیل، حقارت روانی، پیروی کورکورانه، از دست دادن عزت نفس و سایر تمایلات رفتاری نابهنجار (Chen & Deng, 2022: 593) همراه باشد. همچنین یافته‌های برخی تحقیقات نشان می‌دهد بین فشار همسالان و اضطراب اجتماعی (Vinayak & Arora, 2018: 513)، رفتارهای پرخطر در نوجوانان (Siraj, Najam & Ghazal, 2021: 1)، افزایش سطح استرس، اضطراب، مشکلات خواب (Anniko, Boersma & Tillfors, 2018: 155) رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد.

با توجه به نتایج پژوهش‌ها، یکی از حوزه‌هایی که فشار همسالان (به عنوان عاملی اجتماعی) در گرایش نوجوانان به آن موثر است، ارتباط با جنس مخالف می‌باشد (قبادی، ۱۴۰۰: ۱۰۲؛ کرمی، ۱۳۹۶: ۳؛ خواجه نوری و دلاور، ۱۳۹۱: ۴۱). در نوجوانی، علاوه بر تمایل به دوستی با همسالان، تمایل به برقراری ارتباط با افراد غیرهمجنس نیز مشاهده می‌شود. ارتباط نسبتاً صمیمی که معمولاً پنهان و دور از چشم بزرگان است و ممکن است حضوری، تلفنی، مکاتبه‌ای یا حتی جنسی باشد. مقاومت در برابر تأثیر همسالان به ظرفیت طرفداری کردن از آن چیزی که شخص به آن اعتقاد دارد و مقاومت کردن در برابر شیوه رفتاری مشخص تحمیل شده توسط همسالان، اطلاق می‌شود (Steinberg & Monahan, 2007: 54). پژوهش‌ها نشان داده‌اند افزایش مقاومت در برابر تأثیر همسالان، هم‌نوایی با همسالان را کاهش می‌دهد (cho & chung, 2012: 520).

خویش‌تنداری به فرد کمک می‌کند تا وسوسه‌های رفتاری خود را تنظیم و مهار کند تا واقعا آنچه را که در قلب و ذهنش درست می‌داند، انجام دهد (بوربا، ۲۰۱۰؛ ترجمه فرود، ۱۳۸۹: ۹۷). خویش‌تنداری از دیدگاه روانشناسی به توانایی انتخاب پاداش بزرگتری که با تأخیر همراه است در برابر پاداش کوچکتر بدون تأخیر، اشاره دارد. به طوری که فرد خویش‌تندار در انتخاب رفتارها یا اعمال خود، به جای توجه به انگیزه‌های آنی، ابتدا به نتایج آنها توجه و سپس براساس آنها عمل می‌کند (نصرتی، جعفری و غباری بناب، ۱۳۹۹: ۲۶). افراد با خویش‌تنداری بالا، سازش‌یافتگی بالا، روابط بین فردی خوب و همچنین عملکرد بهتری در تحصیل دارند.

بسترهای زمینه‌ساز خویشنداری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۳۳

کودکان و نوجوانان دارای کمبود خویشنداری از لحاظ خلق و خو قابل پیش‌بینی نیستند و رفتارهای تکانشی و ناپخته زیادی از آنان سر می‌زند (شاگری، برزگر بفرولی و محمدی، ۱۳۹۸: ۴۰).

با وجود تفاوت سنی رسش در نظام مغزی مسئول خویشنداری نوجوان، نتایج پژوهش پیریاسارات، سونگ‌واتانا و کولز (Piriyasart, Songwathana & Kools) (2020) که با هدف بررسی ادراک نوجوانان دختر مسلمان از خویشنداری جنسی انجام شد، نشان می‌دهد، ارزش‌های مذهبی، خانواده و همسالان نقش بسزایی در شکل‌دهی افکار و خویشنداری جنسی دختران نوجوان دارند. با توجه به اینکه در این سن نوجوانان علاوه بر ارتباط با همجنس به برقراری ارتباط با جنس مخالف نیز گرایش پیدا می‌کنند و در بسیاری از موارد این ارتباطات پیامدهای آسیب‌رسان زیادی از جمله شروع زودهنگام رابطه جنسی و به دنبال آن پیامدهای نامطلوب سلامتی (بارداری ناخواسته و بیماری‌های متعدد) را به دنبال دارد (Pinyopompanish & colleagues, 2017: 3; Settheekul & colleagues, 2019: 189) نبودن دوستی با جنس مخالف و ارتباطاتی از این قبیل در ایران که جامعه‌ای با بنیان‌های قوی فرهنگی و سنتی است که در آن دین نقش مهمی در زندگی مردم ایفا می‌کند و همچنین به علت نبود مطالعات کاربردی کافی در زمینه بررسی عوامل موثر بر خویشنداری و مقاومت نوجوانان در برابر فشار همسالان در برقراری ارتباط با جنس مخالف، مطالعه حاضر به دنبال آن است که: چه عواملی بر خویشنداری نوجوانان و مقاومت آنان در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف نقش دارد؟

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر، در قالب رویکرد کیفی و با استفاده از نظریه زمینه‌ای انجام گرفت. این روش، به بررسی تعاملات انسانی و روشن‌سازی فرایندهای اجتماعی نهفته در آن‌ها می‌پردازد. هدف پژوهش بررسی عوامل موثر بر خویشنداری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف از زوایای ادراک و تجربه نوجوانان بود. بر این اساس، جامعه مورد نظر، نوجوانان دختر ۱۳ تا ۱۷ ساله مشغول به تحصیل در مقطع متوسطه از دو شهر تهران و تبریز بودند که با هردو والد زندگی می‌کردند و رابطه عاطفی با جنس مخالف نداشتند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند صورت گرفت. از آنجا که محقق علاقه‌مند به تجارب متنوع مربوط به خویشنداری بود نمونه‌گیری هدفمند از نوع متنوع انتخاب شد تا تفاوت دیدگاه‌ها را دربرگیرد

(4: Thomas, 2022). همچنین فرایند نمونه‌گیری تا زمانی که داده‌ها به اشباع برسد، ادامه یافت. به عبارتی پژوهشگر وقتی در خلال جمع‌آوری داده‌ها، به هیچ اطلاعات جدیدی از مصاحبه با افراد، دست نیافت و مفهوم جدیدی را کشف نکرد، نمونه‌گیری متوقف شد. یافته‌های این پژوهش، از مصاحبه اکتشافی نیمه ساختار یافته با ۱۴ نوجوان حاصل شده‌است. در ابتدای مصاحبه‌ها پس از بیان هدف و توضیحاتی در مورد تحقیق، ابتدا ملاک‌های ورود به تحقیق بررسی و اطلاعات جمعیت‌شناختی گرفته شد. سپس اطلاعات لازم در مورد حق اختیار عدم پاسخگویی و خروج از تحقیق، رازداری و عدم افشای اطلاعات شخصی به مشارکت‌کنندگان داده شد. پیش از ورود به سؤالات اصلی مصاحبه، سؤالات کلی در مورد ارزش‌های متفاوت همسالان پرسیده شد تا مشارکت‌کنندگانی انتخاب شوند که به ارتباط با جنس مخالف همسالان خود و تفاوت خود با آنان در این زمینه اشاره کنند. پس از آن سؤالات در مورد عواملی که منجر به خویش‌تنداری و مقاومت آنان در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف می‌شود ادامه یافت. مدت مصاحبه در هر مورد متغیر بود، کمترین مدت زمان مصاحبه ۵۰ دقیقه و طولانی‌ترین آن ۷۰ دقیقه به طور میانگین ۶۰ دقیقه طول کشید. برای رعایت اصول اخلاقی پژوهش قبل از انجام مصاحبه، شرکت‌کنندگان از هدف پژوهش آگاه شدند. به شرکت‌کنندگان در مورد حق انصراف از ادامه همکاری در هر زمان دلخواه، محرمانه بودن همه مشخصات در کل فرایند پژوهش و دادن نتایج به مشارکت‌کنندگان در صورت درخواست آنان، اطلاع داده شد. همه مصاحبه‌ها با تعیین زمان مشخص شده از سوی شرکت‌کنندگان و در فضای مجازی (واتساپ و شاد) انجام گرفت. به این صورت که پس از انجام هر مصاحبه بلافاصله پیاده‌سازی متن مصاحبه، استخراج مضامین مهم و کلیدی انجام می‌شد تا بر مبنای آنان علاوه بر سؤالات کلی، سؤالات لازم دیگری برای انجام مصاحبه بعدی طراحی شود. در این فرآیند اصلاح سؤالات و تصحیح کدهای قبلی نیز صورت می‌گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها، کدگذاری داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گرفت. در کدنویسی باز، پس از مطالعه متن اصلی هر مصاحبه، جملات اصلی آن استخراج و در قالب کد ثبت می‌شد، سپس کدهای ایجاد شده براساس ویژگی‌های مشترک و شباهت‌هایی که با یکدیگر داشتند، در یک مقوله یا دسته قرار می‌گرفتند. دسته‌بندی‌ها به گونه‌ای انجام شد که اجزای تشکیل‌دهنده هر مقوله با یکدیگر تا جای ممکن هماهنگ، اما با عناصر تشکیل‌دهنده مقوله دیگر تفاوت داشتند. در مرحله کدگذاری محوری، کدها و مقوله‌های اولیه که در کدگذاری باز ایجاد شده بودند با یکدیگر مقایسه شدند و موارد مشابه

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۳۵

ادغام و مقوله‌های مرتبط حول یک محور مشترک قرار گرفتند. سپس برای کدهای مشابه که در یک طبقه قرار داشتند، عناوین کلی مناسب انتخاب شد. مبنای این انتخاب عنوان کلی، دریافت پژوهشگر و مراجعه به دانش پیشین بود. در مرحله کدگذاری گزینشی یا انتخابی، پژوهشگر با استفاده از انتخاب مفاهیم و موضوعاتی که در استخراج مضمون موثر بودند، هسته‌ای اصلی و مرکزی را انتخاب کرد که همه دسته‌های دیگر را به هم پیوند بدهد تا به این شکل «خط اصلی داستان» کشف شود. براساس همین روند اجرا و تجزیه و تحلیل، الگوی عوامل موثر بر خویشتنداری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف تدوین شد. برای تضمین قابلیت اعتبار داده‌ها پس از تحلیل، هر مصاحبه دوباره به شرکت‌کننده بازگشت داده شد و صحت و سقم مطالب تأیید و تغییرات لازم اعمال شد. جهت تضمین قابلیت تصدیق، پژوهشگر تلاش می‌کرد پیش‌فرض‌های خود را در فرایند جمع‌آوری و استخراج مضامین، دخالت ندهد. جهت تضمین قابلیت اطمینان و کفایت، روش بازنگری ناظران در قالب استفاده از نظرات تکمیلی اساتید راهنما مورد استفاده قرار گرفت. به طوریکه متن مصاحبه‌ها برای بررسی کدگذاری‌ها در اختیار همکاران حاضر در پژوهش قرار داده شد. جدول جمعیت شناختی مربوط به مشارکت‌کنندگان در زیر ارائه می‌گردد.

جدول ۱-۲. جدول جمعیت شناختی

مشارکت‌کننده	سن	مقطع	همشیرها
۱	۱۵	متوسطه اول	—
۲	۱۶	متوسطه دوم	—
۳	۱۶	متوسطه اول	۱
۴	۱۶	متوسطه دوم	—
۵	۱۵	متوسطه اول	۳
۶	۱۵	متوسطه اول	۱
۷	۱۵	متوسطه اول	۱
۸	۱۶	متوسطه دوم	۱
۹	۱۴	متوسطه اول	—
۱۰	۱۵	متوسطه اول	۱
۱۱	۱۵	متوسطه اول	۲
۱۲	۱۶	متوسطه دوم	۱

۳۶ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

—	متوسطه دوم	۱۶	۱۳
۱	متوسطه دوم	۱۷	۱۴

«جدول جمعیت‌شناختی پژوهش»

همان‌گونه که در اطلاعات جدول ۱-۲ مشاهده می‌شود؛ تعداد مشارکت‌کنندگان شامل ۱۴ نوجوان دختر بود. میانگین سنی مشارکت‌کنندگان ۱۵.۵ و بازه سنی آن‌ها بین ۱۴ تا ۱۷ سال قرار داشت.

۳. یافته‌ها

پژوهش حاضر باهدف مطالعه و بررسی عوامل خویشتن‌داری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف انجام شده است. در این بخش به تجزیه و تحلیل یافته‌های به دست آمده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با نوجوانان دختر، پرداخته شد. و جداول مربوط به کدهای باز، محوری و انتخابی و نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌های انجام شده در ادامه خواهد آمد. در ادامه، یافته‌های مربوط به مصاحبه‌ها به همراه سؤالات پژوهش ارائه می‌گردد.

یافته‌ها:

سوال اصلی پژوهش: چه عواملی باعث خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان دختر در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف می‌شود؟
مضامین مستخرج از مصاحبه‌ها در پاسخ به سؤال تحقیق در جدول ۲-۴ گزارش شده است:

بسترهای زمینه‌ساز خویش‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۳۷

جدول ۲-۳. جدول کدهای باز، محوری و انتخابی

کد انتخابی	کدهای محوری	کدهای باز
رابطه ایمن با والدین و تکیه بر آنان در ارضای نیازها، نوجوانان را در برابر فشار همسالان مصون می‌کند.	عوامل مؤثر بر خویش‌داری و مقاومت در برابر فشار همسالان (عوامل علی)	اهمیت رسیدن به اهداف (۱) (۲) (۴) (۵) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳)
		ارتباط ایمن با پدر و مادر/خلأ عاطفی در خانواده (۱) (۲) (۳) (۴) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴)
		عدم اجتناب از فکر و پردازش روابط احساسی (۲) (۳) (۵) (۸) (۱۱) (۱۲) (۱۴)
		گرایش به روابط خانوادگی (۲) (۳) (۴) (۱۰) (۱۱)
		تجربه قبلی آسیب از روابط (۱) (۲) (۳) (۴) (۱۳)
		آگاهی از معیارها برای رابطه پایدار (۴) (۵) (۸) (۱۲)
	عوامل شناختی زمینه‌ساز خویش‌داری و مقاومت در برابر همسالان	باور به آسیب‌پذیری/امن تلقی کردن روابط (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۱۳) (۱۴)
		از دست دادن آبرو (۱) (۲) (۳) (۷)
		آگاهی از بی‌سرانجامی روابط (۱) (۲) (۳) (۸) (۱۰) (۱۱) (۱۳)
		آگاهی از ناپختگی فردی (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۲) (۱۳)
		پیش‌بینی پیامدها (۱) (۲) (۳) (۴) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۳) (۱۴)
		چشم‌انداز آینده (۲) (۵) (۷) (۱۱) (۱۳) (۱۴)
		عدم امکان شناخت طرف رابطه (۲)
		اعمال محدودیت از جانب خانواده (۴) (۶) (۱۳)

شرایط تسهیل‌گر/مداخله‌گر در خویشنداری	گرایش به ارتباط با دوستان (۱۰)
	توجه به آگاهی بخشی بزرگترها (۱) (۲) (۳) (۷) (۱۱) (۱۳)
	اولویت ارزش‌های خانوادگی (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۹) (۱۴)
	پایبندی به ارزش‌های فرهنگی (۱) (۵) (۶) (۱۱) (۱۲)
	ترس از شکست (۳)
	ترس از ارتباط با جنس مخالف (۲) (۱۳) (۱۴)
	همانندسازی نکردن با همسالان (۱) (۶) (۸) (۱۰) (۱۱) (۱۲)
	ترجیح و لذت بردن از دنیای دخترانه (۶)
	عدم احساس نیاز به رابطه (۸) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۴)
	نداشتن اعتماد به نفس (۸) (۱۴)
	محیط غیر مشوق (۶)
	وسوسه و تعریف و تمجید همسالان (۳) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۳)
	فقدان ارزش‌های دینی در قشر نوجوان (۱)
	رودربایستی با دوستان (۳)
	مشاهده روابط شاد و رضایت‌بخش دوستان (۳) (۸) (۱۱) (۱۳)
	مشاهده کثرت وقوع (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۷) (۸) (۱۱) (۱۲) (۱۳)

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۳۹

		هیجان‌خواهی/تجربه‌گرایی (۴) (۶) (۹) (۱۰) (۱۳)
		پنهان‌کاری از خانواده (۲) (۱۳)
		تأثیرات محیطی/رسانه‌های خارجی (۲) (۵) (۷) (۹)
		وجود محدودیت‌ها/آزادی‌های بی‌قید و شرط (۴) (۵) (۱۳) (۱۴)
		پیشنهاد از سوی جنس مخالف (۲) (۳) (۴) (۱۱) (۱۳)
		تمایل به خودنمایی (۸) (۹)
		جبران فشار مشکلات (۵) (۷)
		سهولت دسترسی به محتوای اینترنتی (۸) (۱۳)
		کلاس‌ها و گروه‌های مختلط (۸)
		هماندسازی با همسالان (۴) (۵) (۸) (۱۲)
	راهنمادهای مقاومت در برابر فشار همسالان	اتخاذ موضع جرأت‌مندانه و فعال (۱) (۲) (۳) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴)
		راهنمایی کردن همسالان (۱) (۴) (۸) (۱۱)
		تشکیل گروه هماهنگ (۱) (۲) (۴) (۶) (۸) (۱۰) (۱۱) (۱۲)
		عدم شرکت در جمع‌های مختلط (۳) (۲)
		پذیرش احتمال بر هم خوردن روابط با دوستان (۳)

۴۰ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

پایه‌های خویش‌داری و مقاومت	تشکیل عایق ارتباطی (۲) (۵) (۷) (۹) (۱۱)
	ارتباط موثر با خانواده/ مدرسه و اعتماد به آنان (۲) (۶)
	گرایش به روابط خانوادگی (۴)
	احساس خودارزشمندی و اعتماد به نفس (۳) (۶) (۹) (۱۱)
	احساس آرامش (۳) (۱۴)
	رسیدن به اهداف (۴) (۱۲)
	تصمیم به تحصیل آنلاین (۱)
	اتمام دوستی (۲) (۸) (۱۰)
	احتمال وقوع آسیب از جانب جنس مخالف (۴)
	افزایش فشار همسالان (۱) (۶) (۸) (۹) (۱۰) (۱۲) (۱۴)
از دست دادن اعتماد به نفس (۱۲)	

«یافته های پژوهش»

* کدهای باز پررنگ شده حداقل ۷ بار تکرار شده‌اند که نشان‌دهنده اهمیت آن‌ها می‌باشد.

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، در پاسخ به سوال تحقیق، ۵۶ کد باز و ۵ کد محوری به‌دست آمد. این کدها، در کد انتخابی «رابطه ایمن با والدین و تکیه بر آنان در ارضای نیازها، نوجوانان را در برابر فشار همسالان مصون می‌کند» خلاصه شده‌است. در ادامه کدهای محوری، کدهای باز و بخشی از چکیده‌های مرتبط با هر کد آورده شده‌است:

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۴۱

۱.۳ عوامل مؤثر بر خویشتن‌داری و مقاومت در برابر فشار هم‌سالان (عوامل علی)

(م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

اطلاعات به‌دست آمده از مصاحبه‌ها نشان داد ترکیبی از عوامل فردی و خانوادگی، بر خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان در برابر هم‌سالان تاثیرگذار هستند به‌طوری‌که هر ۱۴ نفر از مشارکت‌کنندگان حداقل به یکی از کدهای باز این بخش اشاره کرده‌اند. در بین کدهای باز مربوط به این قسمت «ارتباط ایمن با پدر و مادر/خلأ عاطفی در خانواده» بیشترین تکرار را به خود اختصاص داده‌است. کدهای باز مربوط به این بخش به شرح زیر می‌باشد:

الف) اهمیت رسیدن به اهداف (م ۱، ۲، ۴، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳)

م ۱۱: دلیل دیگه‌ش اینه که اهداف بزرگی دارم و می‌دونم اگه پسری وارد زندگی م همیشه هدف‌هام تبدیل به آرزو میشه. مهم‌ترین دلیلی اهدافم هستن که اجازه نمیدن وارد رابطه بشم.

ب) ارتباط ایمن با پدر و مادر/خلأ عاطفی در خانواده (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

م ۱: اون محبت و احساس صمیمیت رو از مادرم می‌گیرم. من تک فرزند هستم اما احساس تک‌فرزندی ندارم. مامانم پایه هست. تو کلاس‌هامون هر اتفاقی افتاده، استاد هرچی گفته یا اصلاً صفر گرفتم میام به مامانم میگم.

م ۱۴: کمبودهایی که دارن باعث میشه برن سمت این روابط و با این روابط احساس ترحم رو از بقیه می‌گیرن و نیازهاشون رو برآورده کنن.

ج) عدم اجتناب از فکر و پردازش روابط احساسی (م ۲، ۳، ۵، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۴)

م ۳: وقتی با دوستانم بیرون میریم در مورد روابط احساسی‌شون زیاد صحبت می‌کنیم مثلاً مسائلشون با دوست‌پسراشون رو میگن و ما هم در حد توانمون کمکش می‌کنیم.

د) گرایش به روابط خانوادگی (م ۲، ۳، ۴، ۱۰، ۱۱)

م ۳: روابط خانوادگی برای من همیشه مهم‌تر از روابط احساسی هست.

ه) تجربه قبلی آسیب از روابط (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۱۳)

م ۱۳: یه گروه هم هستن که تجربه کردن و کات کردن و نمی‌خوان دیگه وارد رابطه بشن؛ این گروه دوم تجربه خوبی از رابطه‌شون نداشتن و براشون درس عبرت شده.

و) آگاهی از معیارها برای رابطه پایدار (م ۴، ۵، ۸، ۱۲)

۴۲ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

م ۵: من تحت شرایطی وارد این روابط میشم که بزرگ‌تر شدم و این مسائل رو قبول کردم. اخلاق و رفتار اون فرد برام مهم باشه، ازونایی نباشه که حرف بزنه و پشیمون بشه بعد با یگی دیگه حرف بزنه.

۲.۳ عوامل شناختی زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت در برابر هم‌سالان (م ۱، ۲،

۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

همه مشارکت‌کنندگان به‌نحو مستقیم و غیرمستقیم به مجموعه‌ای از باورها و شناخت‌های زمینه‌ساز خویشتن‌داری اشاره کردند. ۹ کد باز متعلق به این بخش با گزاره‌های مشارکت‌کنندگان در ادامه ذکر شده‌است:

الف) باور به آسیب‌پذیری/امن تلقی کردن روابط (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۱۳، ۱۴)

م ۲: خیلی خبرها هستن که روزانه باهاشون مواجه میشیم. مثلاً اینکه اون جنس مخالف باعث شده برای اون فرد یه سری اتفاقی بیفته مثلاً اینکه درگیر شدن با موادمخدر یا هر چیزی که زندگیشو با مشکل مواجه کرده.

ب) از دست دادن آبرو (م ۱، ۲، ۳، ۷)

م ۷: یه چیزه دیگه این که من بالعینه با چشمهای خودم دیدم که چجوری بین همسایه و فامیل آبروریزی شده. تو همسایه‌هامون دیدم.

ج) آگاهی از بی‌سرانجامی روابط (م ۱، ۲، ۳، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۳)

م ۱۱: که چی مثلاً؟ با یکی رل بزنی وابسته بشم بعد اونم ممکنه وابسته بشه درنهایت همه چی تمام بشه.

د) آگاهی از ناپختگی فردی (م ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۲، ۱۳)

م ۳: به نظر من روابط احساسی برا ما زوده چون آدم می‌بینه رفته رفته افکار و عقایدمون در مورد جنس مخالف عوض میشه... اینم می‌تونم اضافه کنم که سن کمه و وارد رابطه احساسی نمیشم.

م ۹: برخی افراد دچار اختلالات شخصیتی هستند و سن ما یه سن پراز هیجان‌ات زودگذر و تصمیم‌های آنی هست.

ه) پیش‌بینی پیامدها (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴)

بسترهای زمینه‌ساز خویشنداری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۴۳

م ۷: بنظرم کسی که توی رل هست افت تحصیلش زیاده.

م ۸: علاوه بر این‌ها اگه دوست پسر داشته باشم اینطوریه که درگیری‌هایی برای خودش داره دیگه، چه درگیری‌های ذهنی و چه از نظر وقت. وقت آدمو می‌گیره دیگه. هم اینکه یه قسمت از مغز آدم کلا اینطوریه که در طی روز بهش فکر می‌کنی و درگیرش هستی حالا باهش حرف بزنی یا باهش بیرون بری یا هر چیز دیگه.

(و) چشم‌انداز آینده (م ۲، ۵، ۷، ۱۱، ۱۳، ۱۴)

م ۵: شاید تجارب هم‌سن‌وسال‌هام رو دیدم و فهمیدم که نه، بهتره اینکارارو نکنم. باعث شده که روی چیزای مهم‌تری فکرکنم، آرزوها و هدف‌هایی که تو آینده قراره اتفاق بیفته؛ به اینا فکرکنم.

(ز) عدم‌امکان شناخت طرف رابطه (م ۲)

م ۲: برای این دوستی‌ها به نظر نمی‌تونیم هیچ شناختی نسبت به اون فرد داشته باشیم و این خودش باعث میشه ترسی به وجود بیاد و مشکل اعتماد کردن به اون فرد وجود داره.

(ح) اعمال محدودیت از جانب خانواده (م ۴، ۶، ۱۳)

م ۶: یکی از دوستانم خیلی دوست داره که وارد رابطه شه ولی به خاطر مامانش و خانوادش خیلی می‌ترسه ... چون خانوادش خیلی مذهبی‌ان می‌ترسه وارد رابطه‌ای هم نمیشه.

(ط) گرایش به ارتباط با دوستان (م ۱۰)

کد ۱۰: ارتباط با دوستانشون هم براشون مهمه و نمی‌خوان ارتباط با جنس مخالف باعث بشه زمانشون رو برای وقت گذرانی با دوستای هم جنسشون از دست بدن.

۳.۳ شرایط تسهیل‌گر/مداخله‌گر در خویشنداری (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰،

۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد رفتارها و عملکردهایی باعث تسهیل خویشنداری و درموردی به‌مثابه مداخله و مانع درامر خویشنداری عمل می‌کنند. به‌طوریکه در توصیفات تمامی مشارکت‌کنندگان حداقل یکی از کدهای باز این بخش استنتاج شده‌است.

(الف) توجه به آگاهی‌بخشی بزرگترها (م ۱، ۲، ۳، ۷، ۱۱، ۱۳)

۴۴ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

م ۷: بعد به مامانم گفتم و باهاش صحبت کردم؛ مامانم منو قانع کرد که برای این جور روابط و کارها زوده، منم بلاکش کردم و از گروه‌ها خارج شدم.

ب) اولویت ارزش‌های خانوادگی (م ۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۹، ۱۴)

م ۱: اعتماد خانواده بهت از دست میره آگه بفهمن.

ج) پابندی به ارزش‌های فرهنگی (م ۱، ۵، ۶، ۱۱، ۱۲)

م ۱: می‌بینم تو دخترها که مثلا وقتی با پسری دوست هستن اون پسر این دختر رو به رفیقش نشون میده و میگه مثلا فلانی دوست دختر منه یا مثلا عکس میفرستن به پسرها و اونا هم میگن مثلا بین اسم این زهراس اسم این شیماس یا خونشون فلان منطقه هست. اینجوری معروف میشی و آبروی خودت میره. فردا پسفردا تو کوچه خیابون نشونت میدن میگن این همون دخترها که با من حرف میزد.

د) ترس از شکست (م ۳)

م ۳: علت اینکه نمی‌خوام رابطه احساسی داشته باشم بیشتر بخاطر اینه که می‌ترسم تمام اون شکست‌هایی که تجربه کردم چه از لحاظ روحی و چه از لحاظ جسمی مجدد برام تکرار بشه. همون ترس باعث میشه که نخوام توی هیچ رابطه احساسی باشم.

ه) ترس از ارتباط با جنس مخالف (م ۲، ۱۳، ۱۴)

م ۱۴: یه سری هستن که خانواده‌هاشون بهشون اجازه نمیدن و میگن خانوادمون اجازه نمیده و آگه با کسی دوست بشیم عصبانی میشن.... یکی از دلایل می‌تونه این باشه خانواده مدام از جنس مخالف پیششون بد گفته باشن و از همون اول نمی‌دونن جنس مخالف اصلا چی هستش و ایقدر وحشتناک نیست.

و) همانندسازی نکردن با همسالان (م ۱، ۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲)

م ۱۲: چون اینجوری رفتاراشون بیشتر رو اعصاب خودم بوده و واسه همین رابطم رو کم‌رنگ کردم باهاشون و در حد یه پیام و اینا؛ من خودم سعی می‌کنم با کسایی که دغدشون چیزایی هست که من دوست ندارم و حوصلمو سر می‌بره بیرون نرم.

ز) ترجیح و لذت بردن از دنیای دخترانه (م ۶)

م ۶: تا قبل ۱۸ سالگی فقط یه دنیای دخترانه‌ای دارم که بعدش تموم میشه و واسه همین می‌خوام تا اون سن تو همین دنیای دخترانه بمونم و لذتجو بیرم.

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۴۵

ح) عدم احساس نیاز به رابطه (م ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴)

م ۱۴: من حس می‌کنم این حس درمن قوی نیست و علاقه‌ای به این روابط ندارم.

ط) نداشتن اعتماد به نفس (م ۸، ۱۴)

م ۸: اطراف خودم و بعضی دوستای خودم اینجورین که اعتماد به نفس ندارن حتی اینکه بخوان با یه پسری تو خیابان صحبت کنن و یا بخوان پول چیزی رو حساب کنن.

ی) محیط غیرمشوق (م ۶)

م ۶: توی ایران حداقل تا ۱۸ سالگی فقط توی یه دنیای دخترانه‌ای هستیم.

ک) وسوسه و تعریف و تمجید همسالان (م ۳، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۳)

م ۷: مثلاً باهم می‌ریم بیرون؛ دوست پسر دارن و کل بحث‌مون در مورد این مسائله، باعث میشه فکر منم درگیر بشه که این روابط چطوریه یا چطوری بگم بهتون؛ منم میکشونه به این مسیره‌ها و باعث میشه فکرم درگیر بشه، فکر می‌کنم که خوبه این چیزا.

ل) فقدان ارزش‌های دینی در قشر نوجوان (م ۱)

م ۱: تو بعضی چهره‌ها می‌گن نورمحمدی هست اما الان دیگه این نورانیت تو صورت خیلی از دخترها نیست.

م) رودربایستی با دوستان (م ۳)

م ۳: رابطه احساسی ممکنه از رو همین پیشنهادات دوستان باشه و فرد بخاطر اینکه روی دوستشو زمین نندازه قبول کنه.

ن) مشاهده روابط شاد و رضایت‌بخش دوستان (م ۳، ۸، ۱۱، ۱۳)

م ۱۳: یعنی اگه بینم رابطه دونفر خوب پیش رفته و ارتباطشون عاشقانه باشه و از رابطه‌شون خوشم بیاد شاید دلم بخواد که من هم تجربه کنم.

س) مشاهده کثرت وقوع (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۳)

م ۵: بنظرم شاید فقط خودم و تعدادی از هم‌سن‌وسال‌هام همچین عقیده‌ای داشته باشن ولی بیشترشون اینطوری نیستن. علاقه‌مند هستن که وارد رابطه بشن و دوست جنس مخالف داشته باشن و نه برای بار اول؛ برای بار چندم که براشون اتفاق میفته و از سن خیلی کم.

ع) هیجان‌خواهی/تجربه‌گرایی (م ۴، ۶، ۹، ۱۰، ۱۳)

۴۶ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

م ۴: به چیز جالب و هیجان‌انگیز واسشون می‌تونه باشه که ترغیب می‌شن برن سمت این روابط و بخوان کشفش کنن.

ف) پنهان‌کاری از خانواده (م ۲، ۱۳)

م ۱۳: به نظر من خانواده باید با بچه‌هاشون راحت باشه که بچه‌ها بتونن حرف‌هاشونو به اونها بزنی که خدایی نکرده در آینده هم بلایی سرشون نیاد. اگه به اتفاقی بیفته و اینها بترسن که برن به مامان باباهاشون بگن، آینده‌شون تباه میشه.

ص) تاثیرات محیطی/ رسانه‌های خارجی (م ۲، ۵، ۷، ۹)

م ۹: گاهی هم تاثیر ماهواره و فیلم‌هایاونه.

ق) وجود محدودیت‌ها/ آزادی‌های بی‌قیدوشرط (م ۴، ۵، ۱۳، ۱۴)

م ۵: حتی خانواده‌ها خبر داشتند و می‌دونستن تو این سن با کیا رفت‌وآمد می‌کنی ولی خب مساله‌ای با این قضیه نداشتن و حمایتشون هم می‌کردن، خب خانواده‌های بعضی‌ها هم کاری بکارشون نداشته و اصلا توجهی نمی‌کردن که فرزندشون چیکار می‌کنه.

ر) پیشنهاد از سوی جنس مخالف (م ۲، ۳، ۴، ۱۱، ۱۳)

م ۱۱: تو اینجور مواقع می‌گم نه من اهلش نیستم و تمام میشه. بعضی‌شون اما سیریش میشن که خب پس دایرکت دوست‌هاتو بده یا شماره‌هاشونو بده.

س) تمایل به خودنمایی (م ۸، ۹)

م ۸: بعضی‌ها برای جلب توجه واقعا و تو هم‌کلاسی‌ها داشتم که تو اینستا استوری می‌ذارن که الان با دوست پسراشون و یا حتی جدا از این سیگار میکشن و حالا لایو و استوری می‌ذارن برای جلب توجه.

ت) جبران فشار مشکلات (م ۵، ۷)

م ۵: خب اینم میشه گفت که برا بعضیا یسری مشکلاتی تو زندگیشون به وجود اومده که فکر می‌کنن با اینکارا می‌تونن آروم‌تر باشن و مشکلاتشون کمتر بشه هجوم می‌برن به اینکارا.

ث) سهولت دسترسی به محتوای اینترنتی (م ۸، ۱۳)

م ۱۳: به دلیل دیگه‌ش هم فضای مجازی هست که نوجوون‌ها رو خیلی تحت تاثیر قرار می‌گذاره مثلا استوری می‌گذارن اینها هم فالو می‌کنن خوششون میاد پیام میدن اون طرف هم جواب میدن و اینطور میشه که رابطه شروع میشه.

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۴۷

خ) کلاس‌ها و گروه‌های مختلط (م ۸)

م ۸: خیلی از کلاس‌ها بجز مدرسه مختلط هستن اینم خودش باعث میشه ارتباطی باشه.

ذ) همانندسازی با همسالان (م ۴، ۵، ۸، ۱۲)

کد ۵: تو دوربرشون می‌بینی و می‌گن ما هم می‌خوایم مثل اونها باشیم و براشون خیلی مهم میشه... در واقع از ته دل اینکارو انجام نمیدن فقط بخاطر اینکه بقیه انجام دادن ما هم بدیم.

۴.۳ راهبردهای مقاومت در برابر فشار همسالان (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰،

۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

اطلاعات استخراج‌شده از هر ۱۴ مصاحبه نشان‌داد که نوجوانان مشارکت‌کننده برای خویشتن‌داری و مقاومت در برابر فشار همسالان راهبردهایی را اتخاذ می‌کنند که در ادامه هر کدام به تفکیک همراه با گزاره‌های آن‌ها آمده‌است.

الف) اتخاذ موضع جرأت‌مندانه و فعال (م ۱، ۲، ۳، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

م ۸: حالا حتی اگه دوستانم بهم حتی فشار بیارن واقعا یکی از موضوعاتی که قاطعانه می‌گم نه.

م ۹: بعضا در مقابلشون وایمیستادم و حرف‌هاشون رو تایید نمی‌کردم، چند بارهم سرشون داد کشیدم که بجای این صحبت‌ها به درستون اهمیت بدین و آبروی کلاس‌مون رو نبرید.

ب) راهنمایی کردن همسالان (م ۱، ۴، ۸، ۱۱)

کد ۱: می‌گم بجای اینهمه زمانی که می‌گذاری میری میای و چت می‌کنی و تو فضای مجازی سرگرمی اگه این زمانو اختصاص بدی روی هدفت می‌تونی به بهترین‌ها برسی.

ج) تشکیل گروه هماهنگ (م ۱، ۲، ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲)

م ۱۲: دوستایی که من باهاشون در ارتباطم تقریبا مثل من فکر می‌کنن و دلایل مشابه من دارن.

د) عدم شرکت در جمع‌های مختلط (م ۲، ۳)

م ۳: منظورم اینه که هر کدوم از بچه‌ها که دوست‌پسر دارن خودشون تنهایی با طرف میرن بیرون. تو جمع‌های دوستانه‌مون غیرهم‌جنس بینمون نداریم.

ه) پذیرش احتمال بر هم خوردن روابط با دوستان (م ۳)

۴۸ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

م ۳: بخاطر اینکه حالا چون دوستم میگه فلانی پسر خوبییه برم با طرف آشنا بشم یا فرصت بدم؛ اینطور نباشه یا مثلا اگه پیشنهاد دوستم رو قبول نکنم رفاقتمون بهم میخوره.

(و) تشکیل عایق ارتباطی (م ۲، ۵، ۷، ۹، ۱۱)

م ۹: وقتی ببینیم این چنین افکاری قراره در جمعی جالب باشه و آنها میدان دار جمع باشن بهتره از اون جمع جدا شیم.

(ز) ارتباط موثر با خانواده/ مدرسه و اعتماد به آنان (م ۲، ۶)

م ۶: اگه اصرار زیادی بکنن دیگه مجبور میشم به معلم و یا مامان و بابام اینا بگم چون دیگه منو مجبور کردن آدم فروشی بکنم..

۵.۳ پیامدهای خویشتن‌داری و مقاومت (م ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)

از طریق تحلیل حاصل از مصاحبه ۱۲ مشارکت‌کننده گستره پیامدهای مخرب یا مثبت خویشتن‌داری در ۸ کد باز قرار گرفت که در زیر به شرح پیامدهای حاصله پرداخته شده‌است.

(الف) افزایش فشار همسالان (م ۱، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۴)

م ۱۰: اونا بهش القاب زشتی نسبت میدن و یا میگن خب تو نمیخوای تو زندگیت تغییری ایجاد کنی و با کسی دوست باشی تو چرا اینجوری هستی تو اصلا پایه نیستی و بهم میگن این دختر خیلی لوسه و اهل این کارا نیست و این مدل حرفا.

(ب) تصمیم به تحصیل آنلاین (م ۱)

م ۱: خیلی بهشون گفتم که این کاراتون رو بس کنید یا اگه بس نمی‌کنید حداقل بقیه رو از راه به در نکنید. به حدی اذیت میشدم که به مادرم گفتم من مدرسه نمیرم و آنلاین میخونم.

(ج) اتمام دوستی (م ۲، ۸، ۱۰)

م ۱۰: از طرف دوستاش طرد میشه و ممکنه دوستاش دیگه باهاش دوست نباشن.

(د) احتمال وقوع آسیب از جانب جنس مخالف (م ۴)

م ۴: گاهی اوقات اون طرف مقابل می‌تونه آدم خطرناکی باشه و برای اینکه بخواد به تو برسه دست به تهدید و کارای خطرناک بزنه.

(ه) ازدست‌دادن اعتماد به نفس (م ۱۲)

بسترهای زمینه‌ساز خویش‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۴۹

م ۱۲: خب البته اگه این مسخره‌کردن‌ها ادامه پیدا کنه شاید فرد حس ناکافی بودن بهش دست بده و یا اینکه ممکنه حس عقب‌موندگی کنه.

(و) رسیدن به اهداف (۴، ۱۲)

م ۴: نکات مثبتش اینه که می‌تون روی خودشون تمرکز کنن به اون چیزایی که می‌خوان برسن واسش تلاش کنن.

(ز) احساس آرامش (م ۳، ۱۴)

م ۳: از نظر روحی و احساسی آرام‌ترم. بهترین پیامدش اینه که شکست‌ها رو دیگه تجربه نمی‌کنه و یه زندگی راحت و باآرامشی می‌تونه داشته باشه. شاهد روابط احساسی دوستانم هست و می‌بینم که چقدر بعد از تجربه روابط احساسی روحیه‌شون عوض میشه.

(ح) احساس خودارزشمندی و اعتماد به نفس (م ۳، ۶، ۹، ۱۱)

م ۹: تنهایی بهتر از تن دادن به بعضی کارها هست و دوست پسر داشتن واسه بعضیها اگرچه امتیاز و نشانه بزرگی هست برای من نشانه کم عقلی هست... پسرایین چنین دخترا رو بازیچه می‌دونند من دوست ندارم مثل دستمال کاغذی باشم من دوست دارم من الماس دست‌نیافتنی باشم.

(ط) گرایش به روابط خانوادگی (م ۴)

م ۴: باعث میشه افراد بیشتر وقتشون رو واسه خودشون و خانوادشون بذارن.

۴. نتیجه‌گیری

پژوهش کیفی حاضر با روش گراند‌تئوری به بررسی عوامل موثر بر خویش‌داری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد عوامل مختلفی در این فرایند تاثیرگذار هستند که این عوامل در یک حیطه کلی تحت عنوان «رابطه ایمن با والدین و تکیه بر آنان در ارضای نیازها، نوجوانان را در برابر فشار همسالان مصون می‌کند» قرار می‌گیرد.

در تبیین یافته فوق تحقیقات نشان می‌دهند خانواده‌هایی با والدین گرم و مسئولیت‌پذیر مانند خانواده‌های مقتدر در فرزندان احساس امنیت بیشتری ایجاد می‌کنند. توانایی خویش‌داری در بافت تعاملات دوجانبه و حامیانه فرد و مراقب وی شکل می‌گیرد. حمایت عاطفی والدین از فرزندان، تأیید آنها و اجرای قوانین عادلانه شرایطی را ایجاد می‌کند که فرزندان در مقابل

وسوسه‌ها پایداری کنند و لذت‌ها را به تأخیر اندازند. از آنجایی که نیاز به محبت و کسب احترام از نیازهای اساسی انسان‌ها است و خانواده و والدین اولین و مهمترین افراد برای ارضای این نیازها می‌باشد، در صورتی که این نیازها در خانواده برآورده نشود فرزندان برای ارضای این نیازها و کمبودها و رفع فشارهای روانی به دنبال برقراری ارتباط با افراد خارج از خانواده خواهند بود.

علاوه بر آنچه ذکر شد می‌توان گفت گرچه بر اهمیت گروه همسالان و مدرسه در دوران نوجوانی بسیار تأکید شده‌است، تأثیر این عوامل از طریق کیفیت رابطه نوجوان با خانواده تعدیل می‌شود. (میکوچی ترجمه بخشی پور و همکاران، ۱۴۰۰؛ Wood, Read., Mitchell & Brand, 2004: 9). وقتی نوجوانان والدین خود را قابل اعتماد و پذیرا ببینند و تعارض کمتری با والدین خود داشته باشند، بیشتر احتمال دارد که مسائل خود را برای والدین بازگو کنند و والدین خود را آگاه و مطلع دریافت کنند (Padmawidjaja & Chao, 2010: 51) کیفیت ارتباط والد-فرزندی با نظارت بر اجتماعی شدن فرزندان، خودفشایی، کنترل و فراوانی گفتگوهای مربوط به نظارت بر فرزندان رابطه معنادار دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند میزان بالای صمیمیت و پذیرش ادراک شده نوجوانان از سوی والدین با سازگاری رفتاری و روان‌شناختی آنان رابطه دارد (Jaccard, Guilamo-Ramos, Bouris & Dittus, 2010:203). علاوه بر این پژوهش‌ها نشان داده‌اند بین دلبستگی فرزندان نوجوان به همسالان و کیفیت بالای ارتباط والد-نوجوان رابطه ای معکوس وجود دارد (Freeman & Brown, 2001:14).

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد عوامل علی متعددی در خویش‌ترداری و مقاومت دختران نوجوان در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف اثرگذار بوده‌است. از جمله این موارد می‌توان؛ ارتباط ایمن با پدر و مادر/خلأ عاطفی در خانواده، اهمیت رسیدن به اهداف، عدم اجتناب از فکر و پردازش روابط احساسی، گرایش به روابط خانوادگی، تجربه قبلی آسیب از روابط، آگاهی از معیارها برای رابطه پایدار را نام برد. این یافته با نتایج پژوهش قبادی (۱۴۰۰)، امیری، حبیبی کلیسر و فرید (۱۳۹۹) و آینی و ریانی (Aini & Riany) (2023) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت؛ رابطه والد-فرزند، ارتباطی مهم و حیاتی برای ایجاد امنیت و صمیمیت در خانواده می‌باشد به‌طوری‌که ارتباط موثر و باکیفیت بیانگر درک و پذیرش متقابل بین والدین و فرزندان است (Carres-Holt, 2012: 420). دو عامل مهم در این روابط، پذیرش فرزندان از سوی والدین و مهارگری فرزندان توسط والدین است که به‌نظر می‌رسد عامل پذیرش از سوی والدین از اهمیت بیشتری برخوردار باشد (مرادی‌فرد، صیدی و

بسترهای زمینه‌ساز خویشنداری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۵۱

زینعلی، ۱۳۹۹: ۲۸). پژوهش‌ها نشان می‌دهد ارتباط حمایت‌گرانه و پایدار والد-فرزند برای تحول روانی-اجتماعی بهنجار نوجوانان در تمام سال‌های زندگی مهم و ضروری (Parent & colleagues, 2016: 191) فراهم کردن کمک‌های مورد نیاز به آنان احساس امنیت و اعتماد می‌بخشد و اعتماد به نفس لازم برای پاسخگویی مناسب به چالش‌ها را به آنها می‌دهد. فراهم کردن حمایت همچنین به منزله آموزش دادن فرزندان در مدیریت و حل کردن مسائل مبنی بر توانایی‌های خودشان است (Nishina & Juvonen, 2005: 4) از سویی روابط والد-فرزندی از اصلی‌ترین دلایل پیش‌بینی‌کننده مشکلات رفتاری و کیفیت روابط اجتماعی نوجوانان نیز است (flynn & colleagues, 2018: 2389) به طوری که نوجوانانی که حمایت و گرمی کمتری از والدین خود دریافت کرده‌اند در برخورد با مسائل اجتماعی، رفتارهای ناسازگارانه بیشتری دارند و در عین حال رفتارهای اجتماعی آنان بیشتر تحت تاثیر همسالان قرار می‌گیرد. (Pellerone & colleagues; 2015: 463)

عوامل شناختی زمینه‌ساز خویشنداری و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف، کد محوری دیگر استخراج شده از اظهارات مشارکت‌کنندگان در پژوهش است که شامل کدهای باز باور به آسیب‌پذیری/امن تلقی کردن روابط، آگاهی از بی‌سرانجامی روابط، آگاهی از ناپختگی فردی، پیش‌بینی پیامدها، چشم‌انداز آینده، از دست دادن آبرو، عدم امکان شناخت طرف رابطه، اعمال محدودیت از جانب خانواده، گرایش به ارتباط با دوستان، است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش حق‌شناس (۱۴۰۱) و الحسن و دودو (Alhassan & Dadoo) (۲۰۲۰) همسو است. در این تحقیقات اشاره شده است که جایگاه خویشنداری در عقل اخلاقی است و بازدارندگی، مهار، اجتناب، انتخاب و پیروی نیز از نظام شناختی سرچشمه می‌گیرد و منجر به مدیریت خویشنداری می‌شود (حق‌شناس، ۱۴۰۱: ۵۸). نوجوانانی که به ارزش‌هایی همچون خویشنداری اعتقاد دارند، کمتر درگیر روابط خارج از چارچوب با جنس مخالف هستند (Alhassan & Dadoo, 2020: 1). همچنین متغیرهای شناختی از جمله، عدم توانایی ادراک خطر و ضعف عزت‌نفس از متغیرهای پیش‌بینی‌کننده رفتارهای پرخطر در دوره نوجوانی است (Mello & colleagues, 2018: 234) یافته‌های پژوهش تاج‌آبادی، دهقانی و صالح‌زاده (۱۳۹۹) نیز نشان می‌دهد، نگرش فرد به گذشته، حال و آینده گستره وسیعی از تصمیمات و اعمال او را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ به طوری که برخی افراد بر زمان گذشته تأکید و تمرکز دارند که با یادآوری شرایط مشابه قبلی و توجه به سود و زیانی که برای آنها داشته و بازسازی گذشته، موقعیت فعلی را تفسیر و در خصوص پاسخ مناسب تصمیم‌گیری می‌نمایند. از سوی دیگر، افرادی که بر آینده تمرکز دارند به ارزیابی احتمال پاداش‌های مطلوب و پتانسیل واقعی موانع و

چالش‌ها پرداخته و اغلب می‌توانند لذت‌های مرتبط با زمان حال را به تاخیر بیندازند و به تصمیم‌گیری مناسب اقدام کنند.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نشان داد در رابطه با خویشن‌داری نوجوانان و مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف، عواملی باعث تسهیل فرایند خویشن‌داری و مقاومت آنان در مقابل فشارهای همسالان می‌شوند اما در مقابل عواملی وجود دارند که در این فرایند مداخله کرده و منجر به گرایش بیشتر نوجوانان به ارتباط با جنس مخالف می‌شوند. کدهای باز توجه به آگاهی‌بخشی بزرگترها، اولویت ارزش‌های خانوادگی، پابندی به ارزش‌های فرهنگی، ترس از شکست، ترس از ارتباط با جنس مخالف، همانندسازی نکردن با همسالان، ترجیح و لذت بردن از دنیای دخترانه، عدم احساس نیاز به رابطه، محیط غیرمشوق، به عوامل تسهیلگر اشاره دارند و همچنین کدهای باز نداشتن اعتماد به نفس، وسوسه و تعریف و تمجید همسالان، فقدان ارزش‌های دینی در قشر نوجوان، رودربایستی با دوستان، مشاهده روابط شاد و رضایت‌بخش دوستان، مشاهده کثرت وقوع، هیجان‌خواهی/تجربه‌گرایی، پنهان‌کاری از خانواده، تاثیرات محیطی/رسانه‌های خارجی، وجود محدودیت‌ها/آزادی‌های بی‌قید و شرط، پیشنهاد از سوی جنس مخالف، تمایل به خودنمایی، جبران فشار مشکلات، سهولت دسترسی به محتوای اینترنتی، کلاس‌ها و گروه‌های مختلط، همانندسازی با همسالان، بیانگر عوامل مداخله‌گر در فرایند خویشن‌داری و مقاومت در برابر فشار همسالان است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش امیری، حبیبی کلپور و فرید (۱۳۹۹)، نامور و آذر (۱۳۹۶)، خواجه‌نوری و دل‌آور (۱۳۹۱)، اسدیان، محمدزاده و نجفی (۱۳۹۴) و ویتی (Whitty) (2008) همسو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت؛ در خانواده‌هایی که والدین و فرزندان روابط صمیمی و گرم با یکدیگر دارند، فرزندان به راحتی با والدین خود ارتباط برقرار می‌کنند که این نوع از روابط والد-فرزندی منجر به تسهیل درونی‌سازی ارزش‌ها و هنجارهای خانوادگی در فرزندان می‌شود. همچنین این سهولت در ارتباط موجب افزایش کیفیت ارتباط نوجوان با همسالان نیز می‌شود. اما در صورتی که روابط والد-فرزند ناکارآمد و نامناسب باشد فرزندان راهنمایی‌های والدین خود را دریافت نخواهند کرد و بیشتر تحت‌تاثیر همسالان قرار می‌گیرند و رفتارهایشان را با هنجارهای گروه همسالان هماهنگ می‌کنند (مرادی‌فر، صیدی و زینعلی، ۱۳۹۹: ۲۲). در تبیین عوامل مداخله‌گر نیز می‌توان گفت؛ عوامل فردی (نداشتن اعتماد به نفس، فقدان ارزش‌های دینی، هیجان‌خواهی/تجربه‌گرایی، تمایل به خودنمایی) و محیطی (وسوسه و تعریف و تمجید همسالان، مشاهده کثرت وقوع، سهولت دسترسی به محتوای اینترنتی، کلاس‌ها و

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۵۳

گروه‌های مختلط، تاثیرات محیطی/ رسانه‌های خارجی، وجود محدودیت‌ها/ آزادی‌های بی قید و شرط، پیشنهاد از سوی جنس مخالف) منجر به گرایش بیشتر نوجوانان به ارتباط با جنس مخالف می‌شوند. وجود روابط عاشقانه دوستان و همسالان و احساس کمبود ناشی از نداشتن روابط این چینی، نوعی فشار ساختاری ضمنی، احساس محرومیت و نیاز عاطفی کاذب در دختران در جهت رفع این نیاز همراه با الگوگیری از گروه دوستان را به دنبال داشته است.

گاهی نیز مشاهده افراد الگو و گروه‌های مرجع مانند خانواده و دوستان، دگرگونی‌های ارزشی در فرد به وجود می‌آورند. در این صورت فرد برای کسب پذیرش بیشتر و قدرت و نفوذ بالا در گروه از رفتارهای مشاهده شده تاثیر می‌پذیرد و با الگو گرفتن از آن گروه‌ها، رفتارهایشان را تقلید می‌کند (ابراهیمی و مهداد، ۱۳۹۹: ۳۶۸). همچنین نوجوانانی که حمایت اجتماعی کافی را دریافت نمی‌کنند ممکن است وقتی با مشکلات زندگی و موقعیت‌های تنش‌زا روبرو می‌شوند، برای رهایی از تنهایی به سمت برقراری رابطه با جنس مخالف کشیده شوند و یا به واسطه احساس تنشی که دارند به سمت رفتارهای پرخطر از جمله مصرف سیگار، مصرف مواد مخدر و غیره گرایش پیدا کنند (تاج‌آبادی، دهقانی و صالح‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۳۸).

از سویی نتایج پژوهش خواجه‌نوری و دل‌آور (۱۳۹۱) نشان می‌دهد، میزان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و شیوه زندگی نوین و میزان گرایش به مذهب، در تمایل نوجوانان به دوستی با جنس مخالف تاثیر دارند. ویتی (Whitty, 2008: 1837) نیز بیان می‌کند؛ فضای مجازی محیط منحصر به فردی را برای افراد به منظور یادگیری تجارب مربوط به روابط و تمایلات جنسی در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد.

کد محوری دیگری که از تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش استخراج شد، راهبردهای مقاومت در برابر فشار همسالان، شامل کدهای باز اتخاذ موضع جراتمندانه و فعال، راهنمایی کردن همسالان، تشکیل گروه هماهنگ، عدم شرکت در جمع‌های مختلط، پذیرش احتمال بر هم خوردن روابط با دوستان، تشکیل عایق ارتباطی، ارتباط موثر با خانواده/ مدرسه و اعتماد به آنان، است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش حبیبی کلیر و صیادی (۱۴۰۰)، سامتر و همکاران (۲۰۰۹) و استاینبرگ و موناهان (Steinberg & Monahan) (2007) همسو است. محققان بیان کرده‌اند یکی از دلایل تفاوت در حساسیت نوجوانان به تأثیر گروه همسالان، تفاوت در شیوه‌های مقاومت در برابر تأثیر همسالان است. با افزایش سن، نوجوانان به پختگی و خودمختاری روانشناختی بیشتری دست می‌یابند و حساسیت آن‌ها به تأثیر همسالان

کاهش می‌یابد. در فرایند بلوغ و رشد، نوجوان استقلال بیشتری نسبت به همسالان خود پیدا می‌کند و می‌تواند بر موضع خود پایبند بماند. این توانایی را می‌توان نتیجه بلوغ روانی اجتماعی دانست (Sumter & colleagues, 2009: 1009). تحقیقات نشان می‌دهد نوجوانان در طول دوره نوجوانی کنترل تکانه، مسئولیت و خودآگاهی بیشتری کسب می‌کنند و مقاومت آنان در برابر نفوذ همسالان افزایش می‌یابد، پدیده‌ای که در آغاز آن توسط والدین و در پایان با ایجاد حس هویت محدود می‌شود (Steinberg & Monahan, 2007: 1531). بسیاری از نوجوانان در مصاحبه‌ها به این نکته اشاره کردند برای اینکه در مقابل فشارهای همسالان خود مقاومت کنند و مانع بروز فشارها و اصرارهای بعدی از جانب ایشان شوند در ارائه اولین پیشنهاد از سوی همسالان موضعی جرأت‌مندانه را اتخاذ می‌کنند و بهترین راه برای جلوگیری از این چالش‌ها را این می‌دانستند که اصلاً در گروه افرادی که با جنس مخالف ارتباط دارند عضو نشوند و گروه‌های دوستی هماهنگ با هنجارهای خودشان را تشکیل دهند.

تحلیل یافته‌های پژوهش نشان داد، نوجوانان با ابراز مقاومت در برابر فشار همسالان در ارتباط با جنس مخالف با پیامدهای مثبت و منفی گوناگونی مواجه می‌شوند. از جمله پیامدهای مثبت می‌توان، گرایش به روابط خانوادگی، احساس خودارزشمندی و اعتماد به نفس، احساس آرامش، رسیدن به اهداف و پیامدهای منفی به تصمیم به تحصیل آنلاین، اتمام دوستی، احتمال وقوع آسیب از جانب جنس مخالف، افزایش فشار همسالان، ازدست دادن اعتماد به نفس را نام برد.

نوجوانی دوره‌ای مهم از رشد و همراه با تغییرات سریع جسمی و روانی و اجتماعی می‌باشد (Siraj, Najam & Ghazal, 2021: 5) و از سویی براساس یافته‌های پژوهش‌ها، دوره نوجوانی توأم با دشواری و چالش‌های بسیاری است که می‌تواند با تهدیدهای متعددی همراه باشد و سلامت و بهزیستی نوجوان را به خطر بیندازد (نیکوی کوپس و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۵) و در این مرحله از رشد روابط با همسالان اهمیت زیادی پیدا می‌کند و بسیاری از رفتارهای نوجوانان متأثر از گروه همسالانشان است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷). نتایج پژوهش نشان می‌دهد با وجود اهمیت گروه همسالان در دوره نوجوانی و امکان تأثیرپذیری بسیار زیاد از آنان، انسجام خانواده و رابطه ایمن با والدین و تکیه بر آنان در ارضای نیازهای فرزندان، عاملی بسیار مهم در صیانت فرزندان از تأثیرات منفی همسالان بر نوجوانان است. بطوریکه نوجوانانی که در خانواده‌هایی پرورش می‌یابند که حمایت‌های همه جانبه والدین را دریافت می‌کنند و روابط گرم و صمیمانه‌ای با والدین دارند، به راحتی می‌توانند حرفه‌هایشان را با

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۵۵

آنان در میان بگذارند و از پنهان‌کاری اجتناب می‌کنند زیرا می‌دانند گوش شنوایی برای حرف‌هایشان دارند و بدون قضاوت و مؤاخذه شنیده می‌شوند. این امر باعث می‌شود آنان برای دیده و یا شنیده شدن و کسب توجه و اعتبار، دست به رفتارها و عضویت در گروه‌های نامتعارف نزنند و خارج از چارچوب‌ها و هنجارها رفتار نکنند. همچنین به راحتی می‌توانند در مقابل پیشنهادات و فشارهای همسالان برای انجام هرگونه رفتار نابهنجار بدون نگرانی از طرد شدن از طرف همسالان، مقاومت کنند و این مقاومت‌ها پیامدهای روانی و عاطفی منفی برایشان به همراه نخواهد داشت. لذا لازم است والدین در زمینه سبک فرزندپروری و روابط والد-فرزندی آموزش‌ها و اطلاعات لازم را دریافت کنند تا بتوانند از فرزندانشان در مقابل آسیب‌های اجتماعی احتمالی محافظت کنند.

و در نهایت، چند پیشنهاد کاربردی برآمده از این پژوهش به طور خلاصه عبارتند از:

- برگزاری کلاسهای آموزش خانواده از سوی متخصصان و مشاوران مجرب در این زمینه و آگاهی دادن به خانواده‌ها در مورد لزوم پر کردن خلاءهای عاطفی نوجوانان، برقراری ارتباط‌صمیمی‌تر با فرزندان و تاکید بر آموزش سبک‌های فرزندپروری و روش‌های تربیتی و برخورد مناسب و مقتضی سن آنان.
- آموزش نوجوانان توسط والدین و مدرسه در رابطه با شناخت مناسب دوره بلوغ، تغییرات جسمی-روانشناختی و ویژگی‌های آن و آموزش مهارت نه گفتن به درخواست‌های نامتعارف دوستی.
- لزوم توجه بیشتر رسانه‌های گروهی مثل صدا و سیما جهت آموزش مهارت‌های مختلف زندگی به نوجوانان.

محدودیت‌های پژوهش

- با توجه به اینکه این پژوهش با روش کیفی انجام شده است، محدودیت‌های روش‌کیفی از جمله غیرممکن بودن حذف سوگیری مشاهده‌گر، عدم کنترل اعتبار نتیجه‌گیری عدم قابلیت تعمیم‌پذیری بر آن وارد است.
- در مصاحبه‌ها فقط از دختران نوجوان استفاده شد که تعمیم نتایج را با محدودیت مواجه می‌کند.

کتاب‌نامه

- ابراهیمی، مرضیه و مهداد، فاطمه (۱۳۹۹). مطالعه کیفی زمینه‌های اجتماعی گرایش دختران به روابط پیش از ازدواج (مورد مطالعه: دانشجویان دختر خوابگاه شهر ارومیه)، *فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۸(۲): ۳۷۸-۳۵۳.
- احمدی، خدابخش، خدادادی سنگده، جواد، ملازمانی، علی، خانزاده، مصطفی، امینی منش، سجاد (۱۳۹۲). رفتار پرخطر نوجوانان: نقش نظارت والدینی و هم‌نشینی با همسالان منحرف، *فصلنامه پژوهش‌های مشاوره*، ۴۸(۱۲): ۲۲-۴.
- اسدیان، داود، محمدزاده، علی و نجفی، محمود (۱۳۹۴). بررسی فراوانی و تفاوت جنسیتی در نگرش به دوستی دختر و پسر در بین دانشجویان، *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۳(۳): ۵۰۹.
- اصغری، فرهاد، صادقی، عباس، قاسمی‌جوینه و شه‌ریاردرگاهی، رضا (۱۳۹۴). نقش نظارت والدینی و خودکارآمدی در هم‌نشینی با همسالان بزه‌کار و رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان دبیرستانی، *پژوهشنامه حقوق‌کیفری* (۲): ۴۸-۳۳.
- امیری، مسلم، حبیبی‌کلیر، رامین و فرید، ابوالفضل (۱۳۹۹). مطالعه پدیدارشناسانه دلایل گرایش به ارتباط با جنس مخالف قبل از ازدواج، *فصلنامه زن و جامعه*، ۱۱(۴): ۳۰-۱.
- بوربا، میشل (۱۳۸۹). کلیدهای پرورش هوش اخلاقی در کودکان و نوجوانان، ترجمه فرناز فرود، چاپ ۲، نشر صابرین.
- تاج‌آبادی، زهره، دهقانی، فهیمه و صالح زاده، مریم (۱۳۹۹). نقش چشم‌انداز زمانی و طرد همسالان در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر نوجوانان شهر یزد. *آموزش بهداشت و ارتقای سلامت* ۸ (۲): ۱۴۱-۱۲۹.
- حبیبی‌کلیر، رامین و صیادی، صادق (۱۴۰۰). تاثیر انسجام خانوادگی و گروه همسالان با رفتارهای قلدرانه دانش‌آموزان، *نشریه مطالعات جنسیت و خانواده*، ۹(۱): ۱۱۳-۹۳.
- حسین‌زاده خانمیری، بهناز، ستاری سفیدان‌جدید، کاظم، یزدانی‌مطلق، منیره و آهنگر، احد (۱۴۰۰). تاثیر توانمندسازی مبتنی بر سلامت جنسی روی رفتارهای پرخطر و بهبود خویشتن‌داری جنسی نوجوانان دختر و واجد سرپرست ناکارآمد بهزیستی استان آذربایجان شرقی، *نشریه آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده*، ۴۴-۲۳: ۱(۶).
- حق‌شناس، محمدحسین (۱۴۰۱). زیرساخت‌های درونی‌سازی و صیانت خویشتنداری جنسی ویژه نوجوانان مبتنی بر منابع اسلامی، *نشریه مطالعات روانشناختی نوجوان و جوان*، ۳(۱): ۷۲-۵۴.
- خواججه‌نوری، بیژن و دل‌آور، مریم‌السادات (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر دوستی دختر و پسر در بین جوانان شهر شیراز با تأکید بر فرآیند جهانی‌شدن، *نشریه جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳(۲): ۶۴-۴۱.
- سلطانی‌زاده، محمد، لطیفی، زهره و افیونی‌اکبری، مهناز (۱۳۹۷). نقش واسطه‌ای ارزش‌های شخصی در پیش‌بینی خویشتنداری جنسی براساس رابطه مادر-دختر، *اخلاق اسلامی و هوش معنوی دانش‌آموزان دختر شهر اصفهان، نشریه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۳(۷): ۱۱۶-۸۷.

بسترهای زمینه‌ساز خویشتن‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۵۷

شاکری، محسن، برزگر فروئی، کاظم و محمدی، علیرضا (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش اخلاق خویشتن‌داری بر کاهش پرخاشگری دانش‌آموزان، *اخلاق در علوم و فناوری*، (۲) ۱۴: ۳۹-۴۷.

قبادی، حشمت (۱۴۰۰). مطالعه کیفی زمینه‌های گرایش دختران به جنس مخالف (مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام)، *تغییرات اجتماعی - فرهنگی*، (۴) ۱۸: ۱۰۲-۱۲۳.

کریمی، رعنا (۱۳۹۶). پدیدارشناسی عوامل موثر در شکل‌گیری ارتباط با جنس مخالف در نوجوانان دختر دوره متوسطه (تحقیق کیفی)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

مرادی‌فرد، روزین، صیدی، محمدسجاد و زینعلی، فهمیه (۱۳۹۹). درگیری هیجانی خانواده و کیفیت رابطه با همسالان در نوجوانان: نقش واسطه‌ای کیفیت تعامل‌های والد-فرزندی، *فصلنامه روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، (۶۵) ۱۷: ۳۸-۲۷.

میکوچی، ژوسف (۱۴۰۰). نوجوان در خانواده‌درمانی، ترجمه باب‌الله بخشی‌پور، ثریا رمضان‌زاده و فاطمه متولی. چاپ اول، نشر ارجمند.

نامور، یوسف و آذر، خدیجه (۱۳۹۶). تبیین پدیدارشناسانه «تجارب روابط دوستی دختر و پسر دانشجویان» (مطالعه موردی: دانشگاه پیام نور استان اردبیل)، *فصلنامه مطالعات اجتماعی - روان‌شناختی زنان*، (۲) ۱۵: ۴۳.

نصرتی، فاطمه، جعفری‌اردی، ثریا و غباری‌بناب، باقر (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش خود نظارتی با رویکرد مراقبه‌اسلامی بر خویشتنداری دانشجویان دختر دانشگاه تهران، *مجله پژوهش در دین و سلامت*، (۲) ۶: ۲۰-۳۶.

نیکوی‌کوپس، الیاس، کریمی، زینب، آسوده نالکیشری، زهرا و یونسی، سید جلال (۱۳۹۶). بررسی مولفه‌های منابع شناخت خود و هم‌نشینی با همسالان بزهکار در گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی، *مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک*، (۶) ۲۰: ۹۴.

Anniko, M. K., Boersma, K., & Tillfors, M. (2019). Sources of stress and worry in the development of stress-related mental health problems: A longitudinal investigation from early-to mid-adolescence. *Anxiety, Stress, & Coping*, 32(2), 155-167.

Aini, Q., & Riany, Y. E. (2023). THE INFLUENCE OF PARENT-ADOLESCENT AND PEER INTERACTION ON PREMARITAL SEXUAL PERCEPTION OF BROKEN HOME ADOLESCENT. *Journal of Child, Family, and Consumer Studies*, 2(1), 1-10.

Alhassan, N., & Doodoo, F. N. A. (2020). Predictors of primary and secondary sexual abstinence among never-married youth in urban poor Accra, Ghana. *Reproductive health*, 17, 1-13.

Blakemore, S. J., & Mills, K. L. (2014). Is adolescence a sensitive period for sociocultural processing?. *Annual review of psychology*, 65, 187-207.

- Brown, B. B., Clasen, D. R., & Eicher, S. A. (1986). Perceptions of peer pressure, peer conformity dispositions, and self-reported behavior among adolescents. *Developmental psychology*, 22(4), 521.
- Carnes-Holt, K. (2012). Child-parent relationship therapy for adoptive families. *The Family Journal*, 20(4), 419-426.
- Chen, Z., & Deng, Y. (2022, January). The influence of peer pressure on college students and the countermeasures. In *2021 International Conference on Public Art and Human Development (ICPAHD 2021)* (pp. 593-596). Atlantis Press.
- Chokprajakchad, M., Singhasai, L., Phuphaibul, R., & Granger, J. (2021). Correlation of individual characteristics, sexual cognition and sexual abstinence intention among early adolescents. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร*, 9(5), 1779-1792.
- Cruz, J. M., Torre, A. P. D., Castaños, O. L. S., & Tus, J. (2022). The Correlation Between Peer Pressure and Mental Well-Being Among Senior High School Students. *Psychology and Education: A Multidisciplinary Journal*, 2(3), 167-175.
- Daspe, M. È., Arbel, R., Ramos, M. C., Shapiro, L. A., & Margolin, G. (2019). Deviant peers and adolescent risky behaviors: The protective effect of nonverbal display of parental warmth. *Journal of research on adolescence*, 29(4), 863-878.
- Freeman, H., & Brown, B. B. (2001). Primary attachment to parents and peers during adolescence: Differences by attachment style. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6), 653-674.
- Flynn, H. K., Felmlee, D. H., Shu, X., & Conger, R. D. (2018). Mothers and fathers matter: The influence of parental support, hostility, and problem solving on adolescent friendships. *Journal of Family Issues*, 39(8), 2389-2412.
- Galván, A. (2013). The teenage brain: Sensitivity to rewards. *Current directions in psychological science*, 22(2), 88-93.
- Jaccard, J., Guilamo-Ramos, V., Bouris, A., & Dittus, P. (2010). A three-process system of parental monitoring and supervision. In *Parental Monitoring of Adolescents: Current Perspectives for Researchers and Practitioners* (pp. 176-204). Columbia University Press.
- Makinde, C. O. B., Adegbite, O. S., Oyedokun, S. O., Aina, F. O., & Christopher, J. THE INFLUENCE OF LOW SELF ESTEEM AND PEER PRESSURE ON DEPRESSION AMONG ADOLESCENT IN SELECTED SECONDARY SCHOOLS IN OGUN STATE NIGERIA.
- Manzoni, MarijaLebedina, Martina Lotar, and Neven Ricijaš. *Peer pressure in adolescence: Boundaries and possibilities*. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2011.
- Mello, Z. R., Walker, E. B., Finan, L. J., Stiasny, A., Wiggers, I. C., McBroom, K. A., & Worrell, F. C. (2018). Time perspective, psychological outcomes, and risky behavior among runaway adolescents. *Applied Developmental Science*, 22(3), 233-243.
- Nishina, A., & Juvonen, J. (2005). Daily reports of witnessing and experiencing peer harassment in middle school. *Child development*, 76(2), 435-450.
- Padmawidjaja, I. A., & Chao, R. K. (2010). Parental beliefs and their relation to the parental practices of immigrant Chinese Americans and European Americans. *Asian American parenting and parent-adolescent relationships*, 37-60.

بسترهای زمینه‌ساز خویش‌داری و مقاومت نوجوانان ... (حدیث الهامی و دیگران) ۵۹

- Parent, J., McKee, L. G., N Rough, J., & Forehand, R. (2016). The association of parent mindfulness with parenting and youth psychopathology across three developmental stages. *Journal of abnormal child psychology*, 44, 191-202.
- Pellerone, M., Spinello, C., Sidoti, A., & Micciche, S. (2015). Identity, perception of parent-adolescent relation and adjustment in a group of university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 459-464.
- Pinyopornpanish, K., Thanamee, S., Jiraporncharoen, W., Thaikla, K., McDonald, J., Aramrattana, A., & Angkurawaranon, C. (2017). Sexual health, risky sexual behavior and condom use among adolescents young adults and older adults in Chiang Mai, Thailand: findings from a population based survey. *BMC research notes*, 10(1), 1-8.
- Piriyasart, J., Songwathana, P., & Kools, S. (2018). Perceptions of sexual abstinence among Muslim adolescent girls in southern Thailand. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 32(3), 20170119.
- Sargent, K. S., Jouriles, E. N., Chmielewski, M., & McDonald, R. (2018). Using virtual reality to create an observational assessment of adolescent resistance to antisocial peer pressure. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*.
- Settheekul, S., Fongkaew, W., Viseskul, N., Boonchieng, W., & Voss, J. G. (2019). Factors influencing sexual risk behaviors among adolescents: A community-based participatory study. *Nursing & Health Sciences*, 21(2), 186-197.
- Sturman, D. A., & Moghaddam, B. (2012). Striatum processes reward differently in adolescents versus adults. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(5), 1719-1724.
- Siraj, R., Najam, B., & Ghazal, S. (2021). Sensation seeking, peer influence, and risk-taking behavior in adolescents. *Education Research International*, 2021, 1-8.
- Smorti, M., Guarnieri, S., & Ingoglia, S. (2014). The parental bond, resistance to peer influence, and risky driving in adolescence. *Transportation research part F: traffic psychology and behaviour*, 22, 184-195.
- Steinberg, L., & Monahan, K. C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental psychology*, 43(6), 1531.
- Sumter, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2009). The developmental pattern of resistance to peer influence in adolescence: Will the teenager ever be able to resist?. *Journal of adolescence*, 32(4), 1009-1021.
- Vinayak, S., & Arora, A. K. (2018). Social anxiety and peer pressure as predictors of materialism among adolescents. *IMPACT: International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature*, 6(6), 513-524.
- Thies, K. M., & Travers, J. F. (2006). *Handbook of human development for health care professionals*. Jones & Bartlett Learning.
- Thomas, F. B. (2022). The role of purposive sampling technique as a tool for informal choices in a social Sciences in research methods. *Just Agriculture*, 2(5), 1-8.

- Tripathy, M. (2018). Concentrate the Effect of Psychosocial Factor on Teenagers' Behavior. *Mediterranean Journal of Basic and Applied Sciences (MJBAS)*, 2(1), 22-29.
- Whitty, M. T. (2008). Liberating or debilitating? An examination of romantic relationships, sexual relationships and friendships on the Net. *Computers in Human Behavior*, 24(5), 1837-1850.
- Wood, M. D., Read, J. P., Mitchell, R. E., & Brand, N. H. (2004). Do parents still matter? Parent and peer influences on alcohol involvement among recent high school graduates. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18(1), 19.